

6. prosinca 2014. - Zagreb, Podgorica

RATNI ZLOČINI NISU PROŠLOST

Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću Zagreb, Akcija za ljudska prava (HRA) Podgorica i Centar za građansko obrazovanje (CGO) Podgorica, 6. prosinca/decembra u znak sjećanja na najkrvaviji dan opsade Dubrovnika od strane JNA 1991. godine, pozivaju Vrhovnog državnog tužitelja Crne Gore da se oglasi o tome je li državno tužiteljstvo nešto uradilo ili namjerava uraditi po pitanju procesuiranja ratnih zločina koje su izvršili pripadnici JNA, odnosno državljani Crne Gore na teritoriji Hrvatske.

Gotovo 240 dana građani i građanke Dubrovnika živjeli su u kopnenoj i pomorskoj blokadi, 138 dana bez struje i vode, a više od četiri mjeseca proveli su u skloništima. Na području Konavala, Župe Dubrovačke i primorja u blizini Dubrovnika, snage JNA uništavale su selo za selom, rušeći, pljačkajući i paleći civilne objekte. Dio stanovništva izbjegao je u Dubrovnik, sjevernu Dalmaciju i na otoke, a u selima su ostali uglavnom stariji mještani od kojih su mnogi ubijeni ili odvedeni u JNA logore u Morinju u Crnoj Gori ili u Bileći u BIH. Od posljedica rata na dubrovačkom području stradalo je 116 civila; poginulo je 430 hrvatskih branitelja i 165 pripadnika JNA iz Crne Gore, 443 osobe zatočene su u logorima Morinj i Bileća, prognano je 33 tisuće osoba i uništen 2.071 stambeni objekat. Na dan 6. prosinca/decembra od granatiranja je poginulo 19 ljudi, 60 je ranjeno, spaljena je biblioteka Međunarodnog univerzitetskog centra i znatno oštećena stara jezgra grada.

Do danas nije poznato da je u Crnoj Gori pokrenut kazneni postupak protiv bilo koje osobe zbog ratnih zločina izvršenih prilikom opsade Dubrovnika (od 1. listopada/oktobra 1991. do kraja lipnja/juna 1992.)¹ iako su državni dužnosnici prihvatili odgovornost za štetu od organizirane pljačke u kojoj su crnogorski državljani sudjelovali na teritoriji Republike Hrvatske prilikom ratnih djelovanja na području Dubrovnika.²

Vrhovno državno tužilaštvo nas je 2012. informiralo da je, u vezi sa događanjima na dubrovačkom ratištu, formiralo predmet povodom jedne kaznene prijave podnijete protiv nepoznatih osoba, pripadnika rezervnog sastava JNA iz Crne Gore, zbog izvršenog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, tj. ubojstva jednog civila u selu Zvekovica u blizini

¹ Dana 29. prosinca 2009, Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore je priopćilo da osim predmeta u vezi logora Morinj, nije formiran drugi predmet koji tretira događaje na dubrovačkom području u toku 1991. i 1992, jer Tužilaštvu do tog datuma nisu bile podnijete kaznene prijave protiv crnogorskih državljana (Odgovor na zahtjev za pristup informacijama, arhiva Akcije za ljudska prava)

² Ministar poljoprivrede Republike Crne Gore, Milutin Simović, 2005. je izjavio da će na osnovu potpisanog dokumenta Crna Gora općini Konavle uplatiti 375.000 eura kao nadoknadu za 268 muznih krava i izvestan broj teladi i junaca koje su odvedene sa farme u Grudi ratne 1991. Predsjednici Hrvatske i Crne Gore potvrdili su i da traju pregovori o imovini dubrovačkog aerodroma koja je za vrijeme rata opljačkana i odnijeta na tivatski aerodrom. Prema podacima hrvatskih državnih organa tokom rata od 1991. – 1992. u ratnim djelovanjima JNA i crnogorskih rezervista samo na užem području Dubrovnika uništeno je, oštećeno ili ukradeno 336 većih i manjih plovila („Niko nije kriv“, Monitor, 20. kolovoz 2010.).

dubrovačkog aerodroma. **Pozivamo Vrhovno državno tužilaštvo da s javnošću podijeli informaciju o tome kakva je sudbina tog predmeta i da li je to ostao jedini formiran predmet do danas.**

Za ratne zločine izvršene prilikom napada na Dubrovnik osuđeni su pred Haškim tribunalom samo bivši general Jugoslavenske narodne armije (JNA), **Pavle Strugar**,³ i njemu podređeni komandant **Miodrag Jokić**.⁴ Pred Haškim tribunalom je optužen i umirovljeni admiral **Milan Zec**, ali je 2002. oslobođen optužbi⁵ dok je, također optuženi kapetan I klase JNA **Vladimir Kovačević – Rambo** 2004. godine odlukom Haškog suda privremeno pušten na slobodu zbog liječenja.⁶ U javnosti se često postavlja pitanje zapovjedne odgovornosti **Momira Bulatovića**, bivšeg (prosinac 1990 – prosinac 1992) predsjednika Predsjedništva Crne Gore, koji je imao zakonom predviđenu nadležnost za donošenje odluke o upotrebi Teritorijalne odbrane Crne Gore – najmasovnije komponente 2. operativne grupe JNA sastavljene od mobiliziranih crnogorskih rezervista u napadu na Dubrovnik. Postavlja se pitanje eventualne kaznene odgovornosti i nekih službenika crnogorske policije koji su sudjelovali u operacijama na dubrovačkom ratištu.⁷

Županijsko državno odvjetništvo iz Dubrovnika podiglo je krajem 2009. optužnicu protiv 10 oficira bivše Jugoslovenske narodne armije (JNA)⁸ koji se terete, kako su prenijeli mediji, da

³ Pavle Strugar, bivši general JNA i glavnozapovjedajući u napadu na Dubrovnik (zapovjednik 2. operativne grupe JNA), nastanjen u Crnoj Gori, predao se Haškom tribunalu u listopadu 2001. godine. Strugar je 31. siječnja 2005. proglašen krivim na osnovu krivične odgovornosti nadređenog za 2 od 6 točaka optužnice za kršenje pravila i običaja ratovanja sankcioniranih Ženevskom konvencijom iz 1949. i Dopunskim protokolima iz 1977. kao i običajnim pravom, a kažnjivim po članovima Statuta Međunarodnog suda, i to zbog napada na civile, uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete ustanovama namjenjenim religiji, dobrotvornim svrhama, obrazovanju, umjetnosti i znanosti, historijskim spomenicima i umjetničkim i znanstvenim djelima. U prvostupanjskom postupku osuđen je na 8 godina zatvora. U postupku po žalbi, 17. srpnja 2008, na osnovu djelimično usvojene žalbe Tužilaštva, Strugar je pravomoćno osuđen na sedam i po godina zatvora, na umanjenu kaznu od prvobitne zbog njegovog narušenog zdravlja. Iz zatvora je oslobođen 20. veljače 2009, zbog godina starosti i narušenog zdravlja, nakon što je odslužio više od dvije trećine kazne. (Predmet „Dubrovnik“ br. IT-01-42, „Tužilac protiv Pavla Strugara“: <http://www.un.org/icty/bhs/cases/strugar/judgements/050131/str-tj050131b.pdf>).

⁴ Miodrag Jokić, zapovjednik 9. vojnog-pomorskog sektora JNA i podređeni Pavlu Strugaru, na osnovu sporazuma sa tužilaštvom Haškog tribunala, 27. kolovoza 2003., izjasnio se krivim za kršenje pravila i običaja ratovanja na osnovu 6 točaka optužnice, za ubojstvo, okrutno postupanje, napade na civile, pustošenje, protupravne napade na civilne objekte, uništavanje ili hotimično nanošenje štete civilnim ustanovama. Osuđen je na 7 godina zatvora 18. ožujka 2004., a presuda je potvrđena 30. kolovoza 2005. Kaznu je izdržavao u Danskoj dok 3. rujna 2008. nije prijevremeno oslobođen poslije izdržane dvije trećine zatvorske kazne

http://www.icty.org/x/cases/miodrag_Jokić/acjug/bcs/050830.pdf

⁵ „Milan Zec oslobođen optužbi“, B92, 26. jul 2002. (<http://www.b92.net>).

⁶ Specijalni sud u Beogradu je u prosincu 2007. odbacio optužbu protiv Vladimira Kovačevića za ratni zločin protiv civilnog stanovništva Dubrovnika, sa obrazloženjem da okrivljeni, zbog teške bolesti, nije u stanju da prati suđenje („Sud u Beogradu odbacio optužnicu protiv Ramba“, Radio Slobodna Evropa, 5. decembar 2007.,

<http://www.slobodnaevropa.org/content/article/765255.html>).

⁷ Dokumentarni film „Attack on Dubrovnik: Rat za mir“, autora Koče Pavlovića, produkcijska kuća Obala, 2004. godina. U filmu je prikazana izjava iz listopada 1991. za TV Milisava Markovića, pomoćnika ministra unutrašnjih poslova Vlade Crne Gore za Službu javne sigurnosti o oružanim akcijama crnogorske policije na dubrovačkom ratištu. Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) se nalazio u sastavu Vlade premijera Mila Đukanovića. Snage MUP-a Crne Gore na dubrovačkom ratištu su mobilizirane na osnovu Naredbe predsjednika Predsjedništva Momira Bulatovića str. pov. br. 01–14 od 1. listopada 1991. o mobilizaciji Posebne jedinice milicije u jačini ojačane pješadijske čete, Titograd.

⁸ Generala Jevrema Cokića (do 5.10.1992. zapovjednika 2. operativne grupe JNA), generala Mileta Ružinovskog (7–12. 10.1991. zapovjednika 2. operativne grupe JNA), generala Pavla Strugara (od 13.10.1991. zapovjednika 2. operativne grupe JNA), vicedamirala Miodraga Jokića (zapovjednika 9. vojno-pomorskog sektora JNA), kapetana bojnog broda/mornaričkog pukovnika Milana Zeca (načelnika štaba 9. vojno-pomorskog sektora JNA), generala Branka Stankovića (zapovjednika 2. taktičke grupe iz sastava 2. operativne grupe JNA), pukovnika Obrada Vičića (zapovjednika 472. motorizirane brigade JNA) i pukovnika Radovana Komara (načelnika štaba 472. motorizirane

tokom agresije JNA na područje Dubrovnika 1991. i 1992. nisu pokušali da spriječe ponašanje podređenih jedinica protivno Ženevskim konvencijama: granatiranje naseljenih mjesta; ubijanje civila (116), zatvaranje, zlostavljanje i tjeranje civila u bijeg; rušenje civilnih, kulturnih, vjerskih i privrednih objekata, pljačkanje i paljenje.⁹ Od optuženih su u Crnoj Gori Pavle Strugar i **Radovan Komar**. Kako sporazum o izručenju vlastitih državljana zaključen između Crne Gore i Hrvatske 1. listopada 2010. ne obuhvaća i okrivljene za ratne zločine¹⁰ (za razliku od sporazuma o izručenju sa Srbijom),¹¹ Strugaru i Komaru bi za ova djela eventualno moglo biti suđeno samo u Crnoj Gori.¹²

Iako je javnosti poznato da su tzv. vikend ratnici iz Crne Gore sudjelovali u pljački civilnih objekata i moguće i drugim ratnim zločinima na području Foče i drugih mjesta u istočnoj Bosni i Hercegovini u blizini granice sa Crnom Gorom 1992–1993. godine,¹³ do prosinca 2011. godine, niko ni zbog tih zločina u Crnoj Gori nije procesuiran.¹⁴

Na skupu *''Rat za mir'' – 20 godina kasnije''*, kojeg su organizirali CGO, HRA i Documenta, jedan od oštećenih svjedoka u slučaju Morinj, **Metodije Prkačin**, optužio je suca Apelacijskog suda Crne Gore **Milivoja Katnića** da je, kao oficir KOS-a bio najodgovorniji za pljačke i paljevine u Cavtatu.¹⁵ Također, Prkačin je naveo da je na ratištu u svojstvu pripadnika vojne policije vidio i osobu za koju mu je rečeno da je **Vesna Medenica** (vjeruje da je u pitanju predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore) da je potpukovnik **Ljubo Knežević**, prilikom ulaska transportera u Cavtat koristio živi štit od lokalnog stanovništva, a da zapovjednici **Gojko Duračić**, koji živi u Baru, i **Nemanja Kordolija**, koji takođe živi u Crnoj Gori, znaju sve o tome šta je tko radio.¹⁶ Vesna Medenica, predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore demantirala je ove

brigade JNA). Dvojica drugih JNA oficira, kapetan I klase Vladimir Kovačević (zapovjednik 3. bataljona 472. brigade JNA) i poručnik bojnog broda/mornarički kapetan Zoran Gvozdenović (zapovjednik topovnjače 403 Ratne mornarice JNA), takođe se okrivljuju optužnicom br. 46/09 zbog izdavanja neposrednih naredbi za granatiranje „povijesne jezgre Starog grada Dubrovnika, koje je kao cjelina pod zaštitom UNESCO-a od 1979. godine i predstavlja spomenik nulte kategorije“, zatim za granatiranje naseljenih mjesta „gađajući Cavtat, Župu Dubrovačku, Zaton, Trsteno, hotele Croatia, Belvedere, Plakir, Tirena i Minčeta“, kojom prilikom je „ubijeno više civila“.

⁹ „Dubrovačke optužnice“, Monitor, 7. svibanj 2010.

¹⁰ Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Republike Hrvatske o izručenju (Sl. list CG – Međunarodni ugovori, br. 1/2011). Grupa crnogorskih i hrvatskih nevladinih organizacija za ljudska prava zahtijevala je 15.09.2010. da sporazum između Crne Gore i Hrvatske obuhvati i okrivljene za ratne zločine (vidi: [http://www.hraction.org/?p=394](http://www.hrraction.org/?p=394)).

¹¹ Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Republike Srbije o izručenju (Sl. list CG – Međunarodni ugovori, br. 4/09, br. 4/2011 – Ugovor između Crne Gore i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između Crne Gore i Republike Srbije o izručenju zaključen je u Beogradu, 30. listopada 2010).

¹² Posljednje u javnosti dostupne informacije o postupku su one iz svibnja 2010., kada je objavljeno da je tužilaštvo u Dubrovniku za sve optužene predložilo mjere pritvora i raspisivanje potjernica, a Županijski sud postavio optuženicima odvjetnike po službenoj dužnosti i uputio im optužnice sa poukom o pravu na prigovor. Dosad su stigla četiri prigovora protiv optužnice koje su podnijeli odvjetnici, jedan prigovor je podnio optuženik osobno („Dubrovačke optužnice“, Monitor, 7. svibnja 2010.).

¹³ Primjera radi, te zločine je spomenuo pomoćnik ministra ljudskih prava, Sabahudin Delić, u emisiji Prizma, TV Vijesti, 25. svibnja 2011.

¹⁴ Predsjednica udruženja „Žene žrtve rata“ iz BiH, Bakira Hasečić, 11. ožujka 2008. uputila je otvoreno pismo predsjedniku Skupštine Crne Gore Ranku Krivokapiću, u kojem je iskazala spremnost da „delegacija silovanih žena i muškaraca, logoraša, zlostavljanih i premlaćivanih gradana i obitelji ubijenih svjedoči u Skupštini Crne Gore o postupcima i radnjama crnogorskih rezervista i vrlo konkretno o pojedinim imenima tj. počiniteljima i saznanjima gdje su pojedini od njih kriju u Crnoj Gori“ (vidi „Zvanična Crna Gora mora da se izvini“, Republika, 12. ožujak 2008.). Na ovo pismo javnosti nije poznato da je predsjednik Skupštine odgovorio, a tužilaštvo poduzelo bilo kakve radnje tim povodom.

¹⁵ „Vesna Medenica kao oficir na Dubrovačkom ratištu?“, portal Vijesti, 2. prosinca 2011. Informacija dostupna na: <http://www.vijesti.me/vijesti/vesna-medenica-kao-oficir-dubrovackom-ratistu-clanak-49849>.

¹⁶ Isto.

tvrdnje rekavši da je u to vrijeme redovno obavljala funkciju osnovnog državnog tužitelja, dok je sudac Milivoje Katnić demantirao da je odgovoran za bilo kakve zločine. Prema informacijama koje je Akcija za ljudska prava primila od *Documente* – Centra za suočavanje s prošlošću, Metodije Prkačin je, nakon održanog skupa, obavio razgovor sa inspektorom Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske. U razgovoru je iznio svoja saznanja u vezi prebijanja u Cavtatu, predao relevantnu dokumentaciju i uputio na druge svjedoke.

Izostanak rezultata u procesuiranju ratnih zločina od strane crnogorskih nadležnih organa je naglašen i u ovogodišnjem Izvještaju o napretku koji je pripremila Europska komisija, koja jasno poručuje “Crna Gora mora da osnaži svoje napore u borbi protiv nekažnjivosti ratnih zločina, i da efikasno istražuje, procesuiraj i kažnjava ratne zločine u skladu sa međunarodnim standardima. Sve važni navodi o ratnim zločinima moraju da se sa dužnom pažnjom isprate.”¹⁷

Praksa dosadašnjeg vođenja postupaka za ratne zločine pred crnogorskim pravosuđem je pokazala ozbiljan nedostatak spodobnosti ovih institucija da istraže, utvrde činjenično stanje i donesu adekvatne presude za počinjene ratne zločine. Očekujemo od novog Vrhovnog državnog tužioca da promijeni takvo stanje stvari i javnost informira o svim poduzetim aktivnostima u pogledu procesuiranja odgovornih za zločine počinjene tijekom napada i opsade Dubrovnika 1991. godine.

Tea Gorjanc Prelević, izvršna direktorica, Akcija za ljudska prava, Podgorica

Vesna Teršelič, voditeljica, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Zagreb

Daliborka Uljarević, izvršna direktorica, Centar za građansko obrazovanje (CGO), Podgorica

¹⁷ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-montenegro-progress-report_en.pdf